

Toegepast onderzoeksproject ESPON 2020 – SMEs

Auteur van het syntheseverslag: Pierre-François WILMOTTE, PhD student in geografie, Universiteit van Luik (pfwilmotte@uliege.be) met de hulp van het ESPON Contact Point Belgium-team.

Auteurs van het onderzoeksrapport SMEs

Bernd Schuh, Erich Dallhammer, Martyna Derszniak-Noirjean, Jiannis Kaucic, Stephanie Kirchmayr-Novak, Edith Stifter, Joanne Torody, ÖIR GmbH (Austria)

Thomas Oberholzner, Christina Enichlmair, Peter Kaufmann, Austrian Institute for SME Research (Austria)

Context van het rapport

Het ESPON 2020 programma heeft als doel een Europese territoriale dimensie te bevorderen en promoten bij ontwikkelingen en samenwerking. ESPON doet dit door de productie, verspreiding en promotie van territoriale gegevens en data voor het gehele EU28 gebied en de 4 partner lidstaten. De ESPON resultaten zijn gericht op beleidsmakers op Europees, nationaal en regionaal niveau.

Doel

Gezien het belang van kleine en middelgrote ondernemingen (KMO's) in de Europese economische structuur, is het doel van het KMO-onderzoek om de prestaties en de locatie van KMO's in de verschillende Europese regio's te analyseren. Het doel is om de KMO's in heel Europa in kaart te brengen en tegelijkertijd de economische en territoriale strategieën ter bevordering van de ontwikkeling van KMO's onder de aandacht te brengen.

De analyse is opgebouwd rond vier categorieën van KMO's: bedrijven zonder werknemers (0 werknemers), micro- of zeer kleine ondernemingen (van 1 tot 9 werknemers), kleine en middelgrote bedrijven (KO's en MO's, 10-249 werknemers) en grote bedrijven (GO's, meer dan 250 werknemers). Speciale aandacht wordt gegeven aan drie strategische economische sectoren: de creatieve en kennisintensieve industrieën, ICT en de koolstofarme economie.

Voornaamste conclusies op Europees niveau

- Over het algemeen zijn er nog steeds lacunes in de harmonisatie van bedrijfsdatabanken op Europees niveau, waardoor internationale vergelijkingen moeilijk en soms onmogelijk zijn.
- Het aandeel van de micro-ondernemingen in het economische weefsel is meestal groter in perifere en overwegend landelijke regio's dan in stedelijke gebieden.
- De analyse van de verdeling van de werkgelegenheid in de verschillende categorieën KMO's volgens stedelijke typologieën op Europese schaal benadrukt:
 - Een groter deel van bedrijven zonder werknemers in stedelijke gebieden,
 - Een deel van de werkgelegenheid in zeer kleine of micro-ondernemingen in minder stedelijke en niet-metropolitane gebieden,
 - Zodat de KMO's meer werkgelegenheid ondersteunen in minder stedelijke gebieden in Europa.
- Het hoofdstuk gewijd aan de statistische analyse die de ontwikkeling van de KMO's aan territoriale troeven koppelt, laat verschillende invloeden zien volgens de categorieën van KMO's en volgens de definitie van ontwikkeling (aantal ondernemingen, aantal gecreëerde banen, oprichting van een bedrijf):
 - De kwaliteit van bestuur, markttoegankelijkheid, opleidingsniveau en verstedelijking hebben een positieve invloed op het creëren van banen in de KMO's (10-249 werknemers).
 - Met uitzondering van verstedelijking, beïnvloeden deze zelfde factoren de (netto) oprichting van bedrijven. Het opleidingsniveau is vooral belangrijk voor niet-stedelijke gebieden.
 - De ontwikkeling van de sector creatieve en kennisintensieve industrieën hangt af van de markttoegang en de kwaliteit van het bestuur, terwijl de ontwikkeling van ICT nogal beïnvloed lijkt te zijn door het opleidingsniveau en de toegankelijkheid; bestuur is hier geen discriminerende factor.

Voornaamste conclusies betreffende België en zijn regio's

- Wallonië en West-Vlaanderen zijn gespecialiseerd in het KMO-segment, net zoals een groot deel van Scandinavië en Polen, Noordoost-Spanje en Oost-Duitsland, terwijl het deel van grote bedrijven een specificiteit is van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de rest van Vlaanderen, zoals West-Duitsland.
- Wat sectorale specialisaties betreft, is Vlaanderen gespecialiseerd in ICT en industrieën met betrekking tot de creatieve economie en kennis, terwijl Wallonië meer gespecialiseerd is in toeristische diensten en activiteiten.
- België onderscheidt zich door het belang van zijn structuur van bedrijven zonder werknemers, zoals mediterrane landen (Spanje, Italië of Zuid-Frankrijk).
- In vergelijking met andere Europese landen zijn zeer kleine of micro-ondernemingen veel minder belangrijk voor België als geheel.
- De situatie van de KMO's is meer gemengd: een deel van Vlaanderen (de provincies Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen en de regio van Hasselt) situeert zich in een tussenliggende positie in Europa. De rest van België valt op door een klein aantal KMO's. Nochtans, als aandeel van de werkgelegenheid vertegenwoordigen KMO's tussen 50% van de werkgelegenheid voor stadsgebieden en 60% van de werkgelegenheid voor meer landelijke districten, wat zeer hoog is in vergelijking met de andere onderzochte landen. Als gevolg hiervan lijken Belgische KMO's kleiner in aantal maar groter in omvang dan in andere Europese landen.
- Wat betreft de grote bedrijven, zijn het de gemeenten met de meeste grootstedelijke kenmerken (Brussel en de Vlaamse Ruit) die gespecialiseerd zijn en, in mindere mate, gebieden met late industrialisatie (provincies Limburg en Luxemburg).
- Tussen 2008 en 2014 zag heel België het belang van micro-ondernemingen en KMO's groeien in het aandeel van de totale werkgelegenheid, met uitzondering van de districten ten zuiden van Wallonië. Alleen Zweden, Estland en Griekenland kenden in dezelfde periode een dubbele groei.

Belangrijkste aanbevelingen voor beleidsmakers

Een kwalitatieve analyse benadrukt het gevaar van het implementeren van succesvolle strategieën in andere regio's ten gunste van oplossingen op maat. Terwijl kwantitatieve analyse de neiging heeft om regio's dichter bij elkaar te brengen door vergelijkbare statistische profielen, wijst het rekening houden met kwalitatieve factoren op heel verschillende trajecten en, bijgevolg, op specifieke oplossingen. Daartoe zijn twee niveaus van autoriteit betrokken:

- Het cohesiebeleid na 2020 van de EU zou flexibeler moeten zijn om zich aan te passen aan de specifieke kenmerken van de regio's waaruit de EU bestaat.
- Lokale autoriteiten worden aangemoedigd om vooruitziende instrumenten te gebruiken om rekening te houden met lokale specifieke kenmerken (cultuur, geschiedenis, economische specialisatie, macro-economie).
- Beleid wordt aangeduid als een essentieel element voor het bevorderen van de ontwikkeling van kmo's. Van alle publieke actoren wordt verwacht dat ze hun benadering van bedrijfsondersteuning veranderen.
 - Er wordt gewezen op coördinatie op meerdere niveaus om de overtolligheid van de steun als gevolg van een gebrek aan communicatie tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus te voorkomen en om zodoende de bedrijven te kunnen helpen in hun tot op heden nog niet gefinancierde behoeften.
 - Transparantie en communicatie moeten helpen om de toegang van KMO's tot informatie over de steun die de overheid kan verlenen, te verduidelijken en te bevorderen.
- Verschillende openbare acties zijn specifiek gericht:
 - Bureaucratie en transactiekosten blijven belangrijke kwesties voor de ontwikkeling van KMO's. Casestudies wijzen op wetgeving, de kosten van het opzetten en sluiten van een bedrijf, werknemersarbeid en vermogensbeheer als grootste moeilijkheden. Onder de goede praktijken die in de case-studies worden genoemd, wordt regelmatig het "one-stop-shop" genoemd.

- Het rapport promoot de "Quadruple Helix Approach" -benadering waarbij de academische, publieke, private en 'civil society'-werelden uitwisselen om tegemoet te komen aan de behoeften van gesprekspartners.
- Lokale autoriteiten kunnen handelen naar de lokale sfeer: openheid, ondernemerschap, imago en territoriale marketing zijn hulpmiddelen om de sterke punten en aantrekkelijkheid van gebieden te versterken.
- Infrastructuur blijft van vitaal belang voor bedrijven, met name voor connectiviteit op verschillende schaalniveaus (mondiaal, Europees, nationaal, regionaal en stedelijk).
- De rol van overheidsinstanties bij innovatie wordt over het algemeen onderschat, terwijl ze behoeften hebben die kunnen worden afgedekt door innovatieve oplossingen, met spin-offs in termen van banen (bijvoorbeeld digitalisering van de administratie).
- Samenwerking tussen steden en / of gebieden blijft essentieel, omdat uit de verschillende casestudies is gebleken dat het gaat om het versterken van verbindingen (met name voor plattelandsgebieden) maar ook om de efficiëntie van de arbeidsmarkt.
- Clusters en netwerkactiviteiten blijven belangrijke elementen van een goed economisch klimaat.
- Overheidsinstanties worden aangemoedigd om startups te ontheffen van belastingopbrengsten omdat de behoeften en (territoriale) factoren van bedrijfsontwikkeling evolueren volgens hun levenscyclus.
- De kwestie van specialisatie en economische diversificatie moet worden overtroffen door bedrijfsverenigingen rond gemeenschappelijke vaardigheden en technologieën, waarbij traditionele sectorale indelingen worden vermeden.

Voorstellen voor toekomstig onderzoek

- Er is een noodzaak om geharmoniseerde databanken met betrekking tot bedrijven op Europees niveau tot stand te brengen, rekening houdend met nationale specifieke kenmerken (outsourcing, status van zelfstandigen, enz.).

- De rol van sociale wetgeving begrijpen die de ontwikkeling van de KMO's in Europese landen beïnvloedt.
- Bestudeer de rol van grote bedrijven in plattelandsgebieden, waar ze weinig talrijk zijn, maar potentieel structurerend voor de lokale economie.
- Beter begrip van wat wordt bedoeld met de term toegankelijkheid, die vaak wordt genoemd, maar die onduidelijk blijft: wat zijn de echte toegankelijkheidsbehoeften van KMO's?

Auteur van het Synthetisch Rapport

Zoé Lejeune (LEMA, Université de Liège) in samenwerking met de leden van het Belgisch ESPON Contact Punt.

Het Belgisch ESPON Contact Punt is gefinancierd door Departement Omgeving (Vlaamse Overheid), DGO4-Direction générale opérationnelle Aménagement du territoire, Logement, Patrimoine et Energie (Service public de Wallonie) en perspective.brussels.

Het werk van het Belgisch ESPON Contact Punt wordt gecoördineerd vanuit de Afdeling Mobiliteit en Ruimtelijke Planning van Universiteit Gent, met de partners van Universiteit Liège en Vrije Universiteit Brussel.

Luuk BOELENS
luuk.boelens@ugent.be
Séverine Baert
severine.baert@ugent.be

Kobe BOUSSAUW
kobe.boussauw@vub.be
Joren SANSEN
joren.sansen@vub.be

Jacques TELLER
jacques.teller@uliege.be
Zoé LEJEUNE
zoe.lejeune@uliege.be

Universiteit Gent
AMRP
Sint-Pietersnieuwstraat 41 B2
9000 Gent

Vrije Universiteit Brussel
Cosmopolis
Pleinlaan 2
1050 Brussel

Université de Liège
LEMA/Lepur
Quartier Polytech 1, Allée de la Découverte
9, Bât B52/3
4000 Liège